

'Biseksualiteit in de wereld van identiteiten'

Dames en heren. Tijdens deze lezing zal ik verslag doen van een aantal bevindingen, gedachten en ervaringen over biseksualiteit. In het eerste gedeelte van mijn lezing zal ik daarbij gebruik maken van een literatuuronderzoek dat ik uitgevoerd heb om een aantal artikelen over het onderwerp biseksualiteit te schrijven. Daarbij maak ik ook gebruik van mijn eigen ervaringen als biseksueel en psychotherapeut. In het tweede gedeelte zal ik wat dieper ingaan op de weerstanden en de mogelijke oorzaken die je als biseksueel kunt ondervinden.

Voor de mensen die mij niet persoonlijk kennen, is het misschien wel aardig te weten dat ik als biseksueel sinds jaren deel uit maak van de bibeweging. Ik was in het verleden lid van de werkgroep biseksualiteit Amsterdam, en heb onder andere lezingen en discussies georganiseerd, feesten, praatgroepen en heb aan documentaires over biseksualiteit meegewerkt. Sinds vorig jaar organiseer ik in samenwerking met het Landelijk Netwerk Biseksualiteit en een collega psycholoog, coming out weekends voor biseksuelen en is het de bedoeling om in de nabije toekomst ook weekeinden te gaan organiseren voor zeg maar de blijde bi's. Dat wil zeggen biseksuelen die al wat verder zijn in hun bi-zijn maar het fijn vinden met andere bi's in een positieve, niet-veroordelende of negerende omgeving te verkeren.

U zult begrijpen dat als je je actief opstelt en je zichtbaar maakt als biseksueel je ook reacties oproept van je omgeving, zowel positieve als negatieve. Die zijn deel geworden van de persoon die ik nu ben en resoneren heel bewust mee in wat ik zeg. In die zin geldt ook voor mij dat het persoonlijke politiek is.

Als psychotherapeut ben ik werkzaam in een eigen psychotherapiepraktijk en daar melden zich met regelmaat mannen en vrouwen die zich afvragen of de gevoelens die zij ervaren wel kloppen. Daar onder ook mensen in een Orpheussituatie. Na onderzoek blijkt het dan te gaan om allerlei gevoelens waaronder biseksuele gevoelens. D.w.z. seksuele gevoelens die iemand kan ervaren voor zowel mannen als vrouwen. Op het niveau van een cliënt die zich meldt om hulp, vraag je in zo'n geval dóór en dat betekent dat je ook altijd uitkomt bij de cliënt in relatie tot zijn context waarin hij leeft. Binnen die context zijn de sociale normen waar aan je als mens moet voldoen van groot belang, samen met zaken als de cultuur waar je deel van uit maakt en de politieke context waarin je leeft. Mensen die in ontwikkeling zijn en zich op een bepaald punt in hun leven bewust worden van hun

seksualiteit, gaan hun seksuele gevoelens onderzoeken in relatie tot de omgeving waar ze op dat moment deel van uit maken. En, wat je ervaart aan gevoelens en zelfs, wat je kúnt ervaren aan gevoelens, wordt, zoals ik hierna zal aantonen, voor een groot deel bepaald door factoren buiten jezelf om.

Historisch gezien is één van de problemen in het conceptualiseren van bisexualiteit het gegeven dat de seksuele oriëntatie van mensen benaderd wordt van uit een dichotome visie op seksualiteit (Angelides, 2001; Fox, 1996, Rust 2002a). Dichotoom wil hier zeggen dat heteroseksualiteit aan de ene kant staat en homoseksualiteit aan de andere kant. En, als ik homoseksualiteit zeg, bedoel ik zowel mannelijke als vrouwelijke homoseksualiteit. Door het dichotome denken heeft bisexualiteit geen eigen plek en wordt het altijd gezien en beoordeeld vanuit één van beide extremen op de schaal hetero-homo. Voor iemand die zich bewust aan het worden is van zijn seksuele gevoelens kan dit dichotome denken grote gevolgen hebben. Om die gevolgen te kunnen schetsen zal ik eerst nog wat preciezer definiëren wat ik onder bisexualiteit versta. Ik hanteer een definitie die ook door het Landelijk Netwerk Bisexualiteit wordt gehanteerd (www.inbi.nl), die luidt: bisexualiteit is het je emotioneel en/of seksueel aangetrokken voelen tot zowel mannen als vrouwen, ongeacht je feitelijke gedrag. Als we nu eens even het gevoelsaspect bekijken dat in deze definitie zit en terugkeren naar mijn cliënten die zich bij mij melden met seksuele gevoelens waar ze geen raad mee weten. Hoe kan het dichotome denken er dan aan bij dragen dat deze mensen in verwarring zijn over hun gevoelens? Dit kan als volgt werken. Binnen het dichotome denken past het gevoel dat je je aangetrokken voelt tot zowel mannen als vrouwen of dat je seks hebt met beide seksen, niet. Je bent immers hetero óf homo en daar wordt een bepaald seksueel gedrag bij voorondersteld. Ben je hetero dan doe je het met mensen van het tegengestelde geslacht. Ben je homoseksueel of lesbisch, dan doe je het met mensen van hetzelfde geslacht. Vanwege het feit dat bij hetero- en homoseksuelen de keuze van de sekse altijd vast lijkt te liggen, wordt hetero- en homoseksualiteit door sommigen (Gekeler) wel monoseksualiteit genoemd. In de context van de westerse cultuur waar wij deel van uit maken, word je tijdens je seksuele ontwikkeling als mens in de richting geduwd van een óf-óf keuze en die, en dat zal ondertussen duidelijk zijn, kan leiden tot gevoelens van twijfel aan je eigen ervaringen als je je aangetrokken voelt tot zowel mannen áls vrouwen, ergo bisexueel bent. Hier raken we meteen aan één van de vooroordelen die er de ronde

doen over biseksuelen, nl. dat biseksuelen mensen zijn die uitblinken in twijfelzucht. Onderzoek bevestigt op dit punt (Eliason, 2001; Herek, 2002; Israel & Mohr, 2004; Mohr & Rochlen, 1999; Mulick & Wright, 2002) dat de moeilijkheden die mannen en vrouwen ervaren met hun biseksuele gevoelens deels voort kunnen komen uit het feitelijke of ervaren gegeven dat er geen ruimte is voor gevoelens waarin je je aangetrokken voelt tot zowel mannen als vrouwen. Ik kom in mijn praktijk vaak tegen dat cliënten zich buitengesloten voelen of genegeerd in hun biseksualiteit of dat ze het gevoel hebben dat hun twijfels over hun seksuele geaardheid niet normaal zijn omdat ze er van overtuigd zijn of dat aangepraat hebben gekregen, dat ze een keuze moeten maken (bedoeld wordt: kiezen tussen homoseksueel zijn of heteroseksueel). Deze al dan niet expliciete dwang kan komen van mensen van wie je dacht dat dat je vrienden waren, familie of de culturele of subculturele gemeenschap waar je deel van uit maakt (Bradford, 2004b). Het komt ook voor dat cliënten bij andere hulpverleners zijn geweest die geen oog hadden voor het biseksuele aspect in hun leven en de manier waarop dat verbonden was met de problemen of hulpvraag waarmee zij zich meldden (Page, 2004). Dit negeren kan ook buiten het hulpverleningscircuit veelvuldig voorkomen in de vorm van doodzwijgen.

De discrepantie die biseksuelen ervaren tussen hun gevoelens en dat wat hen expliciet of impliciet wordt aangereikt, vanuit hun omgeving, aan wat hoort en niet hoort kan leiden tot velerlei psychische klachten. De oorzaken hiervan kunnen velerlei zijn en hoeven niet in alle gevallen enkel door de dissonantie veroorzaakt te worden die iemand waarneemt tussen wat hij zelf denkt en wat hij ziet dat zijn omgeving denkt. Als dat bovendien gepaard gaat met dat je jezelf niet als een fully functioning person kunt of mág ervaren, een begrip (dat geïntroduceerd is door Carl Rogers in 1961 en) waarmee een persoon bedoeld wordt die, onder andere, in staat is te leven met al zijn gevoelens en reacties die deel uitmaken van zijn persoon, is er een kans dat iemand psychische klachten krijgt.

In 2001 veroorzaakte een onderzoek uitgevoerd door het Trimbosinstituut voor opschudding. Tot dan toe ging men er nl. altijd van uit dat homoseksuelen in Nederland volledig geïntegreerd waren en dat er t.a.v. homoseksualiteit een bijzonder tolerant klimaat bestond. Het idee dat, doordát je homoseksuele gevoelens hebt, je vaker psychische klachten zou kunnen hebben in vergelijking met heteroseksuelen, werd om verschillende redenen niet geaccepteerd. Uit dit onderzoek bleek en ik citeer uit een persbericht (2001):

"...stemmings- en angststoornissen (komen) bij homoseksuele mannen in het jaar voor de peiling, ruim zeven keer vaker voor(komen) dan bij heteroseksuele mannen. Homoseksuele mannen hadden een bijna drie keer grotere kans dan heteroseksuele mannen om in dat jaar twee of meer psychische stoornissen te hebben gehad. Bij homoseksuele vrouwen kwamen stoornissen in verband met gebruik van alcohol en drugs ruim vier keer vaker voor dan bij heteroseksuele vrouwen.

Wanneer naar het hele leven wordt gekeken komen stemmings- en angststoornissen bij homoseksuele mannen vaker voor dan bij heteroseksuele mannen. Homoseksuele vrouwen hebben een ruim twee keer zo grote kans als heteroseksuele vrouwen om in hun leven minstens één depressie mee te maken. Ook raken zij vaker in hun leven afhankelijk van alcohol en drugs. Alcoholmisbruik is de enige stoornis die bij heteroseksuele mannen vaker voorkomt dan bij homoseksuele mannen. Het aantal homoseksuele vrouwen dat ooit een of meer psychische stoornissen heeft gehad is ruim twee en een half maal zo groot als bij heteroseksuele vrouwen.

.... Nederland kent ten aanzien van homoseksualiteit een bijzonder tolerant sociaal klimaat. Vaak wordt dan ook verondersteld dat homoseksuelen in de Nederlandse samenleving volledig geïntegreerd zijn. Toch ligt het voor de hand dat de maatschappelijke omstandigheden waaronder personen hun

homoseksualiteit ontdekken en beleven bijdraagt tot psychische druk. ... "

Einde citaat. Ter informatie: in dit onderzoek werd gevraagd naar het seksuele gedrag in de 12 maanden voorafgaande aan het onderzoek. Op grond daarvan werd je ingedeeld in óf homoseksueel/lesbisch óf heteroseksueel. Er wordt met geen woord gerept over biseksuelen in dit bericht. Die werden voor het gemak ingedeeld bij de homoseksuelen. De resultaten van dit onderzoek kunnen derhalve ook op biseksuelen van toepassing worden verklaard. Dit wordt nog eens bevestigd door onderzoek zoals dat in de VS heeft plaatsgevonden (Dworkin 2000). In dat onderzoek werden de volgende psychische klachten aangetroffen bij biseksuelen: depressie, chronische stress, psychosomatische reacties, maar ook middelen gebruik (Dworkin, 2000) en gevoelens van vervreemding.

Met het voorgaande in het achterhoofd is het dus heel erg belangrijk dat iemand die biseksueel is en op zoek is naar zich zelf en wie hij mag zijn, iemand vindt of een omgeving vindt waarin er mensen zijn die op een positieve en validerende manier dit zoeken begeleidt of steunt in wat je zou kunnen noemen de weg naar *interne betekenisgeving*. Een onderzoeker (Bradford 2004b) heeft dit proces betiteld als *het uitvinden van je eigen identiteit*. Daar waar je als heteroseksueel je seksuele identiteit aangereikt krijgt via allerlei wegen, die overigens ook als heteroseksueel niet altijd de jouwe hoeven te zijn, en je als homo of lesbische vrouw er een bulk aan literatuur, websites en tegenwoordig ook rolmodellen voorhanden zijn, missen de meeste biseksuelen dit. Al komt daar, wat de websites en rolmodellen betreft, langzaam verandering in (denk aan de websites van het LNBI en www.bimannen.com resp. Bigbrother winnares Bianca Hagenbeek – www.letsbeopen.com - en presentatrice/comedienne Claudia de Breij, beide bi en BN-er). Blijft staan dat biseksuelen zich, meer dan anderen zichzelf, bij wijze van spreken, moeten uitvinden. Een gebrek aan dagelijkse bevestiging en validering van biseksuele gevoelens kan er toe leiden dat er biseksuelen zijn die voor het dilemma komen te staan zich wel of niet te outen naar anderen toe als biseksueel. Dit gebrek aan acceptatie kan er toe leiden dat bij biseksuelen hun biseksualiteit pas zichtbaar wordt voor anderen in hun omgeving, wanneer de relatie die zij hebben eindigt en de volgende relatie die zij beginnen met iemand is van het andere geslacht dan dat hun

ex. Voorbeelden daar van zijn: een biseksuele man die zijn relatie met zijn vrouw of vriendin verbreekt en verder gaat met een man. Of, een biseksuele man ruilt zijn mannelijke partner in voor een relatie met een vrouw. Hetzelfde geldt als een vrouw haar manlijke partner verwisseld voor een vrouw en daaropvolgend verder gaat met een man of wanneer ze haar vriendin of vrouw verruilt voor een man.

Nog eens terug naar de vraag wat biseksualiteit inhoudt. Marty PN van Kerkhof verwoordt dit in zijn boek 'Beter Biseks. Mythen over biseksualiteit ontrafeld' (1997) in de paragraaf 'Biseksualiteit in getallen', als volgt, wanneer hij de vraag probeert te beantwoorden hoeveel biseksuelen er nu eigenlijk zijn in Nederland.

Begin citaat:

"...definitieperikelen zijn er ook de oorzaak van dat de veelgestelde vraag naar het aantal biseksuelen in Nederland niet zonder meer te beantwoorden valt. In de eerste plaats staat een zogeheten tijdeffect een precieze beantwoording van deze vraag in de weg: in seksuologisch onderzoek wordt in de vraagstelling over het algemeen een periode van een half of een heel jaar gehanteerd, waarover vragen beantwoord dienen te worden. Als dit criterium opgerekt wordt tot de gehele levensloop, blijken aanzienlijk meer mensen biseksuele gedragingen en gevoelens te rapporteren. Ten tweede maakt het nogal wat uit in welke bewoordingen de vragen gesteld zijn. Is een onderzoeker erop uit de variatie in seksueel gedrag in kaart te brengen of interesseert hij zich eerder voor de gevoelsmatige kant van biseksualiteit en de erotische fantasieën die daarbij horen? Ook heeft hij nog de mogelijkheid om uit te gaan van de wijze waarop mensen zichzelf benoemen. Als gezegd komen er, afhankelijk van de formulering, steeds andere cijfers uit de bus. In de regel wijzen onderzoeken uit dat mensen aanmerkelijk flexibeler zijn in hun gevoelens dan in hun gedrag. Bovendien worden (bi)seksuele gedragingen op hun beurt weer vaker gemeld worden dan een (bi)seksuele identiteit. Dit verschil tussen zelfbenoeming, gedrag en aantrekking is niet los te zien van de overheersende positie van heteroseksualiteit in deze wereld. Terwijl hetero's amper een drempel ervaren tussen erotische gevoelens en gedrag, zien velen die zich tot een seksegeno(o)t(e) aangetrokken voelen, aldus de psycholoog Braden Berkey, er vaak om persoonlijke of maatschappelijke redenen vanaf om deze gevoelens ook daadwerkelijk te uiten. Een derde sta-in-de-weg voor een eenduidige beantwoording van de vraag naar het aantal biseksuelen wordt door de Amerikaanse bioloog Milton Diamond naar voren gebracht. Diamond vraagt aandacht voor het verschijnsel dat een aantal mensen - en

volgens hem geldt dit met name voor vrouwen - zich helemaal niet seksueel aangetrokken voelt tot hun partners m/v, maar desondanks wel met hen vrijen. Hij meent dat 'deze niet-seksuele drijfveren een significante hoeveelheid biseksuele activiteiten onder vrouwen genereren', die in de statistieken niet opgevoerd worden". Einde citaat.

Voorgaande bezwaren waren voor Fritz Klein, psychiater en biseksueel en zijn collega's (Sepekoff, & Wolf 1985) aanleiding om verder te gaan waar anderen blijven steken en hij deed dat al in 1985. Zij vonden dat je biseksualiteit pas recht doet als je iemands seksuele oriëntatie onderzoekt vanuit verschillende dimensies. Dat betekende voor hen dat je niet alleen keek naar tot wat voor sekse iemand zich aangetrokken voelde maar ook dat je oog had voor iemands seksuele gedrag, zijn of haar seksuele fantasieën, emotionele voorkeuren, sociale voorkeuren, levensstijl en zelf-identificatie. Klein c.s. vonden bovendien dat je seksualiteit als iets dynamisch moet zien. Het is mijn ervaring en dat wordt door onderzoek bevestigd dat dit van groot belang is wil je biseksualiteit zichtbaar maken. Met het oog daarop vonden zij dat je de eerder genoemde 7 factoren moest onderzoeken vanuit het verleden, vanuit het heden en met het oog op hoe iemand zijn toekomst ziet. Om al deze factoren op de genoemde manier in beeld te kunnen brengen ontwierpen zij een zogenaamde grid of raster met op de horizontale balk de 7 factoren seksueel gedrag, seksuele fantasieën enz. en in de kolommen, één kolom voor het verleden, één kolom voor het heden en één kolom voor de toekomst. De Klein Sexuele Oriëntatie Grid (KSOG) zoals dit instrument is gaan heten, maakt het mogelijk op een veel gedetailleerdere manier een accuraat beeld te krijgen van iemands seksuele oriëntatie. Dat is van belang in de eerste plaats voor mensen met biseksuele gevoelens zelf maar u zult begrijpen dat het ook handig is voor de hulpverlener. Een vaak moeilijk bespreekbaar onderwerp als iemands seksuele identiteit en seks wordt er bespreekbaar door en het wordt door het feit dat je iemand helpt met het vinden van woorden voor zijn of haar gevoelens en je er, zoals bij de KSOG, zelfs cijfertjes aan geeft die verschillen zichtbaar kunnen maken tussen de verschillende factoren en tijdsperioden, er een stuk concreter op. Daar kan een geruststellende werking van uit gaan voor de biseksuele persoon die het betreft.

Stel je bent biseksueel en je hebt dat van jezelf geaccepteerd waardoor je, om met een college van mij te spreken (Maria Bosman) een blijde bi bent geworden. Hoe

zorg je er dan voor dat je je identiteit handhaaft (Bradford 2004b), dus dat je een blijf bi blijft terwijl je in een wereld leeft die daar grotendeels niet op is ingericht?

Om dat voor elkaar te krijgen heb je andere accepterende en validerende individuen nodig en organisaties die tegenwicht bieden tegen de krachten die je identiteit bedreigen door hem te ontkennen of te negeren. Sommigen zullen dit primair zoeken in hun directe omgeving van vrienden, hun partner, hun familie. Echter dat is niet voor iedereen weggelegd. Vooral biseksuelen die buiten de Randstad wonen en leven in kleine steden of op het platteland waar er geen bigroepen zijn is de komst van het internet van onschatbare betekenis gebleken. Via datingwebsites, chatrooms, bi mailinglists maar ook bi activiteiten zoals die door de verschillende bigroepen in Nederland worden georganiseerd, conferenties op europees en wereldniveau, worden biseksuelen in staat gesteld ander bi's te ontmoeten. Met het oog op voorgaande is het van groot belang dat ook organisaties als het COC en Schorer in naam en daad laten blijken dat zij open staan voor biseksuelen. COC Nederland heeft dat gedaan door in 2003 zijn statuten te wijzigen zodat ook biseksuelen nu expliciet genoemd worden als groep. Was dat eerst niet meer dan een dode letter, bezoek je vandaag de dag hun website dan zie je op tal van plekken dat biseksualiteit wordt genoemd. Iets soortgelijks geldt voor de Schorer, expertisecentrum op het gebied van homoseksualiteit. Ik heb nog de tijd meegemaakt dat bij de Schorerstichting biseksualiteit in het voorwoord van het jaarverslag werd genoemd om in het vervolg van het verslag in al zijn facetten vergeten te worden. Ik vroeg me in die tijd af wat erger was: totaal genegeerd worden of genoemd worden maar daar verder niets mee doen. Bezoek je nu de site van de Schorer dan is er een aparte pagina gewijd aan biseksualiteit en is er serieus werk gemaakt biseksualiteit een plek te geven.

Ik ben nu aangekomen bij het tweede gedeelte van mijn lezing. Zojuist heb ik u uitgelegd dat de tweedeling of dichotomisering van seksualiteit in aan de ene kant heteroseksualiteit en aan de andere kant homoseksualiteit nadelen heeft voor biseksuelen. Ik hoop dat ik u duidelijk heb kunnen maken waaróm dat zo is. In dit gedeelte van de lezing ga ik nog wat dieper in op de hinder die je als biseksueel kunt ondervinden van een door het heteroseksuele en homoseksuele gedomineerde wereld. Ik zeg nadrukkelijk kúnt ondervinden want gelukkig heb ik persoonlijk en met mij veel andere biseksuelen ook veel goede ervaringen. Echter dat dat niet altijd zó is, ga ik hierna illustreren.

Een tijdje terug viel het me op dat er een aantal columns waren verschenen in de digitale media die negatief waren over biseksuelen. Toen ik vervolgens ook las over een onderzoek waarin het bestaan van biseksualiteit ontkent werd, vroeg ik me af wat er aan de hand was. Ik zal eerst een paar voorbeelden geven van wat ik aantrof aan negatieve uitingen over biseksualiteit.

Op 27 december 2005 kreeg ik voor het eerst de digitale nieuwsbrief in mijn mailbox van ClubCOC Amsterdam. Met eigentijdse kleuren en lay-out, nieuwtjes, een agenda met wat er allemaal te beleven valt en, heel modern, een column die onder de naam Zsa-Zsa's Gaybar wordt gepubliceerd en die deze keer de titel droeg 'stoer (2)'.

Kennelijk was er al eerder een column verschenen die gaat over stoer (1) maar die had ik dan gemist. ClubCOC Amsterdam columnist Zsa-Zsa schrijft het volgende (ik citeer):

"Na kort wikken en wegen ben ik in de telefoon geklommen om het nummer te bellen dat ik maandagochtend om 8.45 uur gekregen had van een wildvreemde man. Niet dat ik wanhopig ben hoor...

Ik kreeg z'n vrouw aan de lijn en met een diep stemgeluid ik vraag naar hem. Hij was als een kind zo blij dat we zaterdagavond de bloemetjes buiten gingen zetten. In figuurlijke zin dan, want het was 3 °C.

Dus ik zaterdag weer als man: lage heupbroek met fijne rib en strak zwart shirt. Ik was er helemaal klaar voor.

Hij was al 14 jaar getrouwd maar kon z'n gevoelens voor mannen niet meer onderdrukken, bekende hij meteen. Hij viel gewoon óók op mannen. Vervolgens begon een nogal ruw zoentje. Arme echtgenote dacht ik nog. Zou zij wel van ruw houden?

Toen z'n mond weer leeg was vroeg ie: 'Als wij wat gaan krijgen, doe je het dan ook nog met anderen?'

'Tuurlijk' zei ik omfloerst.

'Maar dan krijg ik ziektes!' zei hij daarop.

Dit wordt een lange avond, dacht ik toen. Vervolgens heb ik een hoorcollege gegeven over SOA en veilige seks. Afgesloten met huiswerk: denk er nog maar eens over na.

En nog een fijne avond.

Een week later op weg naar mijn werk, kom ik hem weer tegen. 'Zullen we weer wat afspreken?' vroeg ie.

Zucht, niet alleen biseksueel, maar ook nog naïef. Wat 14 jaar huwelijk met je kan doen...

Groet van Za-Zacharias Gaybar” (einde citaat).

Mij viel op dat in deze column de biseksuele man in kwestie afgeschilderd wordt als iemand die niet kan zoenen (ik vroeg me af of dat typisch is voor biseksuelen), die bang is voor ziektes (ik vroeg me af of daar iets verkeers aan is in een tijd waarin het aantal besmettingsgevallen met HIV/AIDS en SOA weer aan het toenemen is onder homo- en bimannen met homoseksuele contacten (persbericht RIVM, 30-11-2005) en die opgevoerd wordt als een no-no op het gebied van de risico's van SOA en veilige seks (ik vroeg me na lezing af waarom de angst van deze biseksuele man niet gezien werd als zorgzaamheid of als je verantwoordelijkheid nemen, bijvoorbeeld voor hemzelf of voor de vrouw met wie hij getrouwd is of voor Zsa-Zsa, de columnist met wie hij misschien seks gaat hebben?; dat het daar kennelijk niet van kwam, is punt twee).

Ik had natuurlijk kunnen denken: goh, die had zich verheugd op een leuk avondje, loopt een blauwtje en schrijft de frustraties van zich af, als ik niet eerder dat jaar op de website van Gay.nl berichten had gelezen die óók over biseksuelen en biseksualiteit gingen waarin het bestaan van biseksualiteit werd ontkent en bestreden. Ik zal daar zo meteen verder op in gaan. Voor diegenen die niet weten wat voor website Gay.nl is. Gay.nl is sinds 2003 in de lucht en richt zich op homo's volgens, wat zij noemen het kroegconcept: je kunt op de website nieuwtjes vinden, chatten en uitgaanstips lezen. Volgens eigen zeggen wordt de site dagelijks bezocht door meer dan 35.000 unieke bezoekers. Op jaarbasis zijn dit meer dan 12 miljoen bezoekers. Gay.nl schrijft mij per mail via dhr. Rob Doms dat wanneer er op hun site iets geschreven wordt over biseksualiteit dat niet de mening of de gedachten van de redactie van Gay.nl weergeeft. Volgens dhr. Doms heeft die nl. geen mening. Ook hetgeen de columnisten schrijven weerspiegelt niet de mening van Gay.nl. Ik begreep daar uit dat je Gay.nl moet zien als een soort forum. Op dat forum wat dus niet de mening van Gay.nl verwoord staat in 2005 een column en een bericht over biseksualiteit. De column droeg als titel 'Biseksueel? Smoesjes!' en het bericht later in dat jaar voerde als kop: 'Biseksualiteit bestaat niet!'. In de column 'Biseksueel? Smoesjes!' wordt beweerd dat biseksualiteit haast niet voor komt en een (citaat) "... handige term (is) om verholen te zeggen: ik val op mijn eigen geslacht, maar ik doe niet mee met 'die homo's '" (einde citaat). Dan volgt er een betoog waarin de onbekende auteur een onderzoek uitvoert aan de bar waar aan hij zit, hij voor

iedereen bier bestelt en aan zijn vrienden vraagt of zij een biseksueel kennen. Volgens de auteur volgt op die vraag alleen maar een ontkennend gelach waarna zijn betoog verder kronkelt en hij biseksuelen vergelijkt met Marsmannetjes, die zijn groen en bestaan toch ook niet. Hij eindigt zijn betoog met dat je je alleen maar biseksueel mag noemen als je iedere dag van het jaar (ik vat zijn woorden samen) onder het genot van salsaritmes mannen én vrouwen met éven groot plezier en grenzenloze overgave bemint én dit openlijk belijdt. Al die andere mensen die zich biseksueel noemen zijn eigenlijk gewoon zwakkelingen en burgermannetjes die iets truttigs hebben en in een leugen leven omdat ze voor de buitenwereld en hun vrouw of vriendin verzwijgen eigenlijk homo te zijn. Och denk je dan, als je zo iets leest, incidentje weer iemand die wat kwijt moest, slip of the pen.

Wat later dat jaar verschijnt er op deze zelfde website een bericht dat als titel draagt 'Biseksualiteit bestaat niet!'. Het blijkt een vertaling te zijn van een bericht dat eerder verscheen in het engels op de site gay.com dat zich richt op Engeland en Ierland. Hierin wordt gewag gemaakt van een onderzoek dat gepubliceerd is in Psychological Science. Het is door een zekere J. Michael Bailey uitgevoerd in samenwerking met een aantal studenten. Het onderzoek is uitgevoerd op de Northwestern University in Chicago en het Wetenschappelijk Instituut voor Verslaving en Geestelijke Gezondheid in Toronto. Ik heb het oorspronkelijke artikel opgevraagd en gelegd naast het bericht op Gay.nl en dat kwam heel aardig overeen. Het onderzoek was er op gericht om via biologische parameters uitspraken te kunnen doen over de seksuele geaardheid van de mannen die meededen aan het onderzoek. Dat deden ze als volgt. Ze vroegen eerst aan de proefpersonen hoe zij zich zelf typeerden: heteroseksueel, homoseksueel of biseksueel. Daarna kregen de in totaal 101 proefpersonen een neutrale film voorgeschoteld waarop natuur te zien was, een film waarin twee mannen aan het vrijen waren met elkaar en een film waarin twee vrouwen aan het vrijen waren met elkaar. De seksuele opwindings van de mannen werd gemeten door hun penis te voorzien van een metertje waarmee de stijfheid gemeten kon worden. Dat werd de biologische maat genoemd. Daarnaast werd gevraagd naar hoe de mannen de films beleefden, dat werd de subjectieve maat genoemd. Uit dit onderzoek blijkt dat mannen die zich biseksueel noemen wel subjectief biseksueel zijn - als je ze dus vraagt: wát ben je, dan antwoorden ze, biseksueel - maar dat dat niet correspondeerde met wat er biologisch gebeurde. Het metertje mat té weinig vergroting van de penis. Ze werden volgens de

onderzoeksnormen van de onderzoekers niet voldoende opgewonden bij het zien van een film met twee vrijende vrouwen en wel bij het zien van een film met twee vrijende mannen. Als dát gebeurt, ben je volgens de onderzoekers homo. Biseksueel ben je volgens hen pas als je even opgewonden wordt van vrouwen als van mannen. De reactie van de biseksuele mannen kwam volgens de onderzoekers nog het meeste overeen met dat van de homo- en heteroseksuele mannen. Hun conclusie was daarom dat biseksualiteit objectief niet bestaat.

En natuurlijk, ook hier zou je je schouders kunnen ophalen en met je wetenschappelijke bril op zou je kunnen denken dat de onderzoeksgroep te klein was om zulke verstrekkende conclusies te trekken. Omdat ik dat onderzoeksartikel opgevraagd heb weet ik dat van die 101 proefpersonen er uiteindelijk maar 22 waren die zich biseksueel noemde en van wie de onderzoeksdata geschikt bleken te zijn. Of je kunt denken dat je iemands seksuele identiteit niet kunt ophangen aan alleen een biologische maat en zelfbenoeming, de subjectieve maat. Of je denkt: die Baily, de man die het onderzoek leidde, is omstreden wat hij schijnt te zijn. Maar hoe moet je de voorbeelden die ik net gaf nu duiden als je die kunt leggen naast ook nog andere, zodat er een rijtje ontstaat van negativiteit en ontkenning over biseksualiteit en biseksuelen? Ga je nl. grasduinen in *Zij aan Zij*, een lesbisch glossy achtig tijdschrift dan zie je in 2003 Mathilde Santing klagen dat de lesbische beweging wel de regenboog claimt maar verder zwart-wit denkt. Ze doelt daar met name op de reacties die ze als biseksuele vrouw te verwerken kreeg toen bekend werd dat ze een man als levenspartner had genomen waar eerst een vrouw aan haar zij stond. Daarvóór, zegt Santing, kreeg ze die reacties niet maar toen was ze met een vrouw. Zelfs nog in het januari nummer van dit jaar klaagt Sandra Kroos, cabaretiere en biseksueel in hetzelfde *Zij aan Zij* dat zij na een optreden in Amstelveen een groepje lesbische dames in haar kleedkamer kreeg die haar aanspraken op het feit dat ze in haar programma het over heteroseksuele seks had. Als biseksueel vind ik dat voor een biseksuele vrouw een normaal gegeven ook al heb je een relatie met een vrouw, zoals Sandra Kroos. Zij ervoer die opmerkingen als dwingend, alsof ze een onzichtbare norm had overtreden en dat niet werd getolereerd. Ga je naar de website van *Expreszo* (een jongerensite voor gays/lesbo's en bi's) dan lees je in reacties op de column 'to be or not to bi', lezers die schrijven dat biseksuelen niet bestaan, zich zelf voor de gek houden, in een overgangsfase zitten enz. enz.

Zoals gezegd roepen biseksuelen allerlei reacties op, waaronder gelukkig ook tal van positieve. Dat maakt de vraag echter alleen maar interessanter in mijn ogen waarom biseksuelen negatieve reacties kunnen oproepen? Of, wat is er toch mis met biseksualiteit dat het onderzocht moet worden met de vraag of het wel of niet bestaat? Voor de mogelijk onderliggende oorzaken hier van kom ik weer uit bij het eerder genoemde dichotome denken dat dominant is in het seksuele identiteitendebat. Als je alleen maar denkt in termen van homoseksualiteit en heteroseksualiteit valt biseksualiteit er buiten. En, als iets geen plek heeft is de kans dat het niet gezien wordt, niet erkend wordt of niet geaccepteerd wordt groot. Onbekend maakt tenslotte onbemind. Het is daardoor mogelijk dat biseksuelen, zoals in de column op de website van Gay.nl vergeleken worden met Marsmannetjes. Die bestaan immers ook niet.

Een andere mogelijke verklaring is dat biseksuelen de orde verstoren die er door het dichotome denken bestaat (Ochs, 1996), net zoals transgenders en transseksuelen dat overigens doen. Zoals het voor heteroseksuelen veel veiliger voelt om te denken dat homoseksualiteit en de lesbische seksualiteit v er af staat van hen, als iets dat hoort bij een afgebakende groep die vooral  anders is dan zij, geldt dat andersom ook voor sommige homoseksuelen en lesbo's t.a.v. andere seksuele identiteiten als biseksualiteit. Het opheffen van een duidelijk verschil kan voor sommige homo's en lesbo's betekenen dat je voor jezelf en de anderen in je omgeving moet erkennen dat je niet 100 % homo/lesbisch bent. Voor sommige homo's en lesbische vrouwen is dat een stap t e ver. In dat kader is het belangrijk te bedenken dat de vloek die er vroeger op homoseksualiteit lag in Nederland in de loop van de geschiedenis geleidelijk aan veranderd is in iets positiefs, in de vorm van een homoseksuele en lesbische subcultuur, instituties en activiteiten. Het gevoel  anders te zijn werd met rechten omgeven als het homohuwelijk, je kon er geld op aanvragen in de vorm van subsidies en zoals we de laatste tijd zien in het allochtonendebat vindt elke zich zelf respecterende politicus dat je vrijelijk homoseksueel moet kunnen zijn, zonder angst voor bedreiging. Wat ik uiteraard voor 200% onderschrijf, laat ik daar duidelijk over zijn. Ik ben er echter van overtuigd dat de institutionalisering en verankering van homoseksualiteit in onze maatschappij niet altijd gunstig uitpakt voor biseksuelen. Biseksuelen verstoren met hun aanwezigheid en de drang aan zichtbaarheid en erkenning de bestaande orde. Dat kan beleefd worden als bedreigend of onwenselijk vanwege het gevoel dat de groepsidentiteit en

de daar aan gekoppelde verworvenheden aangetast worden. Op het persoonlijke vlak kan er weerstand opgeroepen worden omdat het voor sommige homoseksuelen en lesbische vrouwen kan betekenen dat je je opnieuw moet uitzetten tot je zelf met de vraag: wie ben ik? Het antwoord daarop zou wel eens een tweede coming out kunnen zijn, maar nu als biseksueel; als het opnieuw moeten doorstaan van alle gevoelens die daar bij horen, waar onder ook negatieve, zoals pijn, angst en boosheid. Dit kan een rol spelen als biseksualiteit vermeden wordt of wordt afgedaan als iets onbeduidends. Je ziet dat ook in de column terug op Gay.nl. De auteur zegt daar, ik citeer: 'En toegegeven, Ik heb wel eens een paar vrouwen wat meer dan verbale aandacht gegeven'. De auteur bekent hier dat ook hij biseksuele ervaringen heeft. Echter, in zijn column blijft het daar bij. Geen toelichting of uitleg, niets terwijl dat ene zinnetje nu net nieuwsgierig maakt wat hij daar als homoseksueel geïdentificeerde man nu met die vrouwen uitspookte. Kennelijk ligt het idee dat je ook iets voor beide seksen kunt voelen voor sommigen binnen de homogemeenschap gevoelig en is het met een zekere gêne omgeven. Verder speelt volgens mij een rol dat seksualiteit door veel mensen vereenzelvigd wordt met gedrag. Dat wat je doet, dat is wat je bent. Dat gaat, vooral wat seksualiteit betreft, voor veel mensen niet op. Biseksualiteit is niet statisch maar dynamisch, wat wil zeggen dat als je een biseksueel op zijn seksualiteit wil onderzoeken je dat in de tijd moet doen. Je kunt dus niet, zoals in het eerder geciteerde onderzoek gebeurde iemands seksuele voorkeur koppelen aan wat je via een fysieke maat meet, namelijk de penisstijfheid, naast een subjectieve maat van de proefpersonen, dat wat die zegt wat hij is, nl. hetero- of homoseksueel, op één moment. Volgens de normen van onderzoeker (Bailey) was je pas biseksueel als je dat zelf aangaf én je ook nog eens een erectie kreeg bij het zien van zowel vriende vrouwen als vriende mannen. Dit gaat voorbij aan het gegeven dat seksuele opwindning beïnvloed kan worden door tal van factoren waarbij voor sommige homoseksuelen geldt dat zij perioden kennen waarin ze uitsluitend op óf mannen óf vrouwen vallen en daar opgewonden van raken. Het gaat ook voorbij aan het belang van de context waarin er gevreeën wordt. Sommige homoseksuelen vinden vrijen met iemand van hetzelfde of het tegengestelde geslacht alleen maar opwindend als beiden aanwezig zijn in het vrijen. Of worden alleen maar opgewonden van bepaalde mannen of bepaalde vrouwen (overigens geldt dat niet alleen voor homoseksuelen) of alleen binnen een bepaalde context zoals SM enz., enz. Overigens is het in dit verband nog wel grappig om te vermelden dat de

heteroseksuele mannen in dit (Baileys) onderzoek meer seksueel opgewonden werden bij het zien van vrijende mannen dan de onderzoeker verwacht had. Dit feit werd in het onderzoek verder niet uitgewerkt noch van nader commentaar voorzien. Ik vermoed dat het niet paste in het dichotome beeld dat de onderzoeker wilde schetsen.

Ik ben nu aan het einde gekomen van mijn lezing. Ik heb proberen uit te leggen wat er onder bisexualiteit verstaan kan worden en hoe biseksuelen last kunnen hebben van een wereld die seksualiteit verdeeld in tweeën. Ik heb daarbij een aantal voorbeelden genoemd die dat illustreren en aan de hand daarvan gezocht naar verklaringen die hopelijk overtuigend waren. Ik hoop daarmee duidelijk gemaakt te hebben dat het biseksuelen in het algemeen maar biseksuelen, die deel uitmaken van de homo- en lesbische subcultuur, in het bijzonder, het leven moeilijk kan worden gemaakt als bisexualiteit wordt bestreden of wordt ontkent. Ik vind het tragisch dat een deel van de mensen die de homo- en lesbische cultuur een gezicht geven, mee opbouwen en mee helpen verdedigen niet altijd zich zelf kunnen of mogen zijn en er door sommige homo's en lesbische vrouwen gekozen wordt een beeld in stand te houden dat niet klopt met de werkelijkheid. Ook biseksuelen maken deel uit van de homo- en lesbische gemeenschap. De homo- en lesbische cultuur zou nog diverser kunnen zijn, als bisexualiteit in het algemeen en in het bijzonder binnen de homo- en lesbische gemeenschap door sommigen niet bestreden zou worden, genegeerd zou worden of belachelijk zou worden gemaakt en wanneer men de moeite zou nemen over de grenzen van de eigen hokjes heen te kijken en zich open te stellen voor andersoortige seksuele identiteiten .

Leo Goetstouwers, juni 2006

Lezing voor ALV Orpheus